

ИКОНОМИКАТА ПРЕЗ 2016: НЕСИГУРНОСТ В БИЗНЕСА

Основен проблем за фирмите се очертава нестабилността на бизнес средата и цените на енергоносителите

След близо 19 години валутен борг и финансова стабилност, която той дава, икономическите прогнози в известен смисъл загубиха смисъла си, защото в подобна ситуация чудеса не могат да се очакват. Последното чудо в икономиката се е случило преди около 2000 години, когато Христос е успял с три риби и пет хляба да нахрани цял народ. Сега рибите и хлябът са заменени от еврофондовете и чуждестранните инвестиции, но явно те не са достатъчни за възникването на чудеса. Нито една страна, която е разчитала само на външно финансиране, каквито по същество са еврофондовете и чуждите инвестиции, не е постигала големи успехи. Ако няма вътрешно натрупване, ако доходите в страната не доближат средните за ЕС, перспективи няма. Годишен ръст от 2% означава слабо развитие и трупане на нови дългове. Това ще се случва и през 2016 г., коментира икономистът проф. Боян Дуранкев.

Според различни анализи ниската цена на петрола също може да окаже негативно влияние върху възможностите за икономически растеж на страната. Въпреки твърденията за добро усвояване на парите от Брюксел тази година, ефектът, който те оказват върху икономиката, е слаб. Тази теза аргументирано поддържат учени от Института за икономически изследвания при БАН.

Увеличена тежест

Резки скокове в икономиката не очакват и представителите на реалния бизнес. Според проучване на БТПП за бизнес климата „Европейски икономически преглед 2016“ само 43% от българските фирми

СТАНОВИЩЕ: ОТЧИТАНИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ РЪСТ СЕ ДЪЛЖИ ПО-СКОРО НА ПОВИШЕНАТА СЪБИРАЕМОСТ, ОТКОЛКОТО НА ПОВИШЕНОТО ПРОИЗВОДСТВО. ТЪВЪРДИ БОЖИДАР ДАНЕВ, ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ НА БСК

смятат, че средата за правенето на бизнес през 2016 г. ще се подобри. В проучването

са участвали представители на близо 500 български компании. Според председателя на БТПП Цветан Симеонов заедно с прокрадващия се оптимизъм обаче съществува и несигурност сред бизнеса по отношение на икономическата среда, по специално – вероятността за изненадващи промени, които да увеличат административната тежест при правенето на бизнес.

За поредна година мениджърите на фирми са с по-добри очаквания за приходите от износ, за разлика от продажбите им на вътрешния пазар. Почти половината от анкетиранияте смятат, че през 2016 г. ще увеличат приходите си зад граница, но темповете на износа зависят в голяма

степен от глобалната среда. Най-малък дял на положителни очаквания средбизнеса има за продажбите на местния пазар и за заетостта за 2016 г. Може да се прогнозира, че ще се затвърди ниският ръст на вътрешното потребление, твърди Цветан Симеонов.

Добри са резултатите за заетостта през 2015 г., но по-малко са положителните очаквания за увеличаването ѝ през 2016 г. През 2015 г. близо една трета от фирмите са увеличили работните места, докато за 2016 г. само една четвърт от анкетиранияте прогнозира, че ще наемат допълнително персонал.

Резултатите от проучването показват, че само 36% от компаниите в реалния бизнес ще могат да увеличат нивото на инвестираните средства догодина. Затова по принцип мащабни инвестиции от български фирми все още е рано да се прогнозира.

Според обобщението на БТПП очакванията на фирмите от България за 2016 г. показват подобрене, което предполага по-умерен растеж на българската икономика, но все още далеч от нивата преди 2008 г.

Изследването показва, че очаквани водещи затруднения за 2016 г. ще бъдат цените на енергията и суровините – посочени като най-големите пречки от 48% от фирмите. За 2015 г. приблизително същият дял (44%) са определили този проблем като най-голямо препятствие. Повишението на цената на електроенергията оказва пряко въздействие за резултатите и очакванията. Има съществена разлика между България и останалите страни – докато за страните от Европа цените на енергията и суровините през 2016 г.

се очакват да бъдат едни от най-маловажните пречки, то в България несигурността при цените оказва негативно влияние.

Квалификация

Липсата на квалифицирани кадри ще бъде също сред най-съществените пречки през 2016 г. Това се оказва проблем за една трета от работодателите. Условието на икономическата политика през 2016 г. също са сред водещите затруднения, посочени от 29% от анкетираните, както и разходите за труд – според 28% от фирмите. Административните увеличения на минималните осигурителни прагове и на минималната заплата дават отражение върху мнението на предприемачите. През 2015 г. България продължава да е сред страните с най-силен ръст на разходите за труд в ЕС.

Освен това за първи път от години геополитическите опа-

сения оказват влияние върху плановете за нови инвестиции и разширяване на бизнеса.

Според проучване на друга работодателска организация – БСК, в което са участвали над 730 членове на камарата, изминалата 2015 г. не е била добра за българския бизнес. Влошило се е състоянието на фирмите, както и общата им оценка за бизнес климата в страната.

Половината от участниците в традиционната анкета, проведена в края на миналата година, откриват отрицателни тенденции в бизнес средата, докато през 2014 г. така са смятали 34%. Общо 80% от представителите на бизнеса са на мнение, че икономическата среда у нас се влошава или остава без промяна. Едва една десета от анкетираните виждат подобрене в бизнес климата през двете последователни години.

Влошило се е и състоянието на фирмите спрямо 2014 г.

Процентът на декларираните подобрение на фирменото състояние е малко над този на отговорилите отрицателно, и то през 2015 г. Негативните оценки са четири пъти повече от позитивните.

Икономиката през миналата година бележи незначителен ръст не заради увеличеното производство, а заради повишената фискална събираемост, твърди изпълнителният председател на БСК Божидар Данев. Според него тенденцията, очертава се през 2015 г., е точно противоположна – на закриване на производства и намаляване капацитета на промишленото производство. Заради повишената цена на енергията за индустрията са закрити производства в металургията, очаква се да има закриване на производства и в други енергоемки сектори. Спад съществува и в хранително-вкусовата промишленост. Само ИТ секторът и фармацевтиката бележат ръст.

Индикатори

Според Божидар Данев индикаторите, които могат да издърпат икономиката и да доведат до ръст, са инвестициите, създаването на устойчиви работни места, увеличаване на раждаемостта и намаляването на емиграцията.

Липсата на инвестиции е сред основните фактори, които ще влияят върху слабия икономически ръст и през следващата година, е мнението на зам.-председателя на БСК Камен Колев. Това създава несигурност и неустойчивост и влошава икономическата среда, твърди той.

По думите му ефектът от по-високите цени на електроенергията ще продължи да затруднява предприемачите. Ще бъде влошена конкурентоспособността на основните износители от металургията и други енергоемки сфери. Наред с това трябва да се отчете и неблагоприятната конюнктура на международните пазари на основни наши стоки, която ще продължи и в началото на 2016 г. – на медта например. Очертава се и вдигане на цената на товарните превози – с 20%, което също ще повиши разходите на износителите. Всички тези фактори ще теглят бизнес климата назад и са причина за песимистичните очаквания.

Освен това бизнесът отбелязва, че тенденцията за увеличаване на корупцията се запазва. Това е мнението на 70% от участниците в анкетата на БСК. За 63% от тях простъпността си остава основен проблем. За 57% от предприемачите това е сивата икономика, а за 53% – административната тежест.

През 2015 г. фирмите отчитат сравнително висок ръст

на продажбите и на обемите на производство. През 2014 г. ръст в продажбите са отчетели 30% от анкетираните при 47% в края на 2015 г., а при обемите на производство от 27% през 2014 г. процентите нарастват на 37 през 2015 г. По отношение на броя на работните места проучването показва, че 73% от участниците в анкетата са запазили техния брой във фирмите си (при 61% през 2014 г.). В преобладаващата част от фирмите не е настъпила промяна в заплащането на труда (63% през 2014 г. и 70% през 2015 г.).

Неяснота

През изминалата година са намалели просрочените несъбрани вземания от контрагенти. Запазва се и средният срок на просрочие – просрочените с повече от 6 месеца вземания през 2015 г. са 75% от всички, а през 2014 г. – 74%. Прави впечатление обаче удвояването на вземанията, просрочени с повече от една година, за сметка на тези със срок на просрочие между 6 и 12 месеца.

За следващата година бизнесът е притеснен от неяснотата по отношение на цените на суровините и достъпа до кредитиране, от регулаторния натиск върху производството.

Намеренията на фирмите за 2016 г. са свързани най-вече с разработването на нови продукти и пазари, а оттам – и за увеличение на броя на работните места и възнагражденията на персонала. Над половината от компаниите не предвиждат да увеличават кредитната си задлъжнялост, но почти всеки трети все още не е решил дали ще се обръща към банките за финансиране на дейността си. И през следващата година интересът към

ОЧАКВАНИЯ: СПОРЕД ЦВЕТАН СИМЕОНОВ, ПРЕДСЕДАТЕЛ НА БТПП, БИЗНЕСЪТ Е УМЕРЕН ОПТИМИСТ ЗА 2016 Г.

еврофондовете няма да бъде променен. Той остава на едно и също равнище. Основните причини за отказ от изпълнение на европроекти са съмненията в обективността на оценяването на проектите предложения и тежките про-

Емишираме нов дълг

Леко ускоряване на ръста на икономиката до 2,1% през 2016 г., бюджетен дефицит от 1,8 млрд. лв., или 2%, свиване на безработицата на 9,1%, нарастване на потреблението с 1,3%, леко увеличение на преките чуждестранни инвестиции от сегашните 3,1% от БВП до 3,2%, но и намаляване на ръста на износа от очакваните 8,1% през 2015 г. до 4,6% през тази година. Това са част от макроикономическите показатели за 2016 г.

Новият дълг, който държавата ще поеме през 2016 г., ще е 3,9 млрд. лв. Той е предвиден основно за рефинансиране на стари задължения, за погасяване на бюджетните дефицити и поддържане нивото на фискалния резерв.

Планира се тази година приходите в бюджета да бъдат 20,592 млрд. лв., а разходите – 10,995 млрд. лв., което отново е разпределение над половината от постъпленията, за което поредно

цедури по кандидатстване, управление и отчитане. Сред пречките пред участието в усвояването на европейските средства е и липсата на ресурс за авансово финансиране на проектите. От БСК предупреждават и за бомба в енергетиката, която може да избухне през следващата година.

Едната от тях е в сектора ВЕИ, като за там частично решение би имало след анализ дали са спазени законовите процедури и в случаите на неспазването им да се преустанови изкупуването на преференциални цени на енергията от ВЕИ, като част от субектите – нарушители на законодателството, да върнат разликата между преференциалните и пазарните цени. От камарата предлагат също и Българската банка за развитие

правителство търпи критики от страна на бизнеса.

От 1 януари 2016 г. минималната работна заплата става 420 лв. Месечните помощи за отглеждане на дете ще са 37 лв. за първо дете, което е с 12 лв. повече. Семейство с две деца ще получава общо 85 лв., с три – 130 лв. с четири – 140 лв., като за всяко следващо дете помощта за семейството ще расте с 20 лв. За отглеждане на близнаци месечната помощ се запазва по 75 лв.

Остават същите и еднократните помощи за раждане на дете от 250 лв. за първо дете, 600 лв. – за второ, но за трето се повишава до 300 лв. от сегашните 200 лв., по колкото вече ще се дават за четвърто и всяко следващо дете.

Разширява се и обхватът на получаващите детски надбавки, тъй като от 1 юли се планира вдигане на прага за подпомагането на семействата на 400 лв. на член от семейството. В момента месечната помощ вземат семействата с доход до 350 лв. на човек. В същото време обаче вече ще се вземат дохо-

да встъпи в дълговете на тези ВЕИ и да намали плащанията им към банките от 8 до 2,5%, което е възможно чрез набирането на финансов ресурс от международните пазари.

Според Божидар Данев това може да стане, защото има гарантирано от държавата изкупуване на произведената от тях енергия на преференциални цени.

Втората „дупка“ в енергетиката според него са ТЕЦ „Марица-изток“ 1 и 2. БЕХ се опитва да намери 700 млн. лева, за да сключи договор с „Марица-изток 3“, за да може тя да плати 400 млн. на минимални цени. Според него „Марица-изток“, коментира Данев и отбелязва, че досега са набрани само 300 млн.

Рейтинг

Това според него означава, че не се знае дали този договор

дате на двамата родители, независимо дали те има сключен брак, или живеят на семейни начала. Ще се гледа дали са регистрирани на един и същ настоящ адрес.

През 2016 г. не се очакват значителни промени в основните данъци и ставки освен вече обявеното вдигане на акциза за цигарите и горивото за отопление. Предвижда се запазване размерите и съотношенията на осигурителните вноски за фондовете на държавното обществено осигуряване за 2016 г.

Предвижда се поетапно повишаване на частта от минималния осигурителен доход, върху който се определят здравноосигурителните вноски за лицата, които се осигуряват за сметка на държавния бюджет, върху 55 на сто от минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица от 1 януари 2016 г., като всяка следваща година се увеличава с 5 на сто до достигане на минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица. За 2016 г. пенсията ще бъдат променени с 2,5%

ще се осъществява, а това значи, че вече няма висок кредитен рейтинг на БЕХ и НЕК пред международните финансови институции.

Тези дългове от 400 млн. лева е забранено да бъдат цедирани към НЕК в договорните отношения. По-съществено обаче според Данев е, че докато в „Марица-изток 3“ тези 700 млн. са въпрос за неправомерна печалба, постигната на основата на политическо споразумение и на нерегламентирана държавна помощ, 400-те милиона са жизнено необходими на мини „Марица“ за изграждането на разширението на рудника. При това има опасност през 2016 – 2017 г. да няма възможност за трите ТЕЦ-а. Към проблемите в енергетиката може да се добави и евентуалното негативно за България решение на арбитражния съд в Париж по АЕЦ „Белене“.

Заради повишаването на цените на електроенергията са закрити редица производства в металургията, сочат още данните на БСК.

Голяма част от заводите

ОПАСНОСТ: ПОСЪПВАНЕТО НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯТА ЩЕ СЕ ОТРАЗИ НЕГАТИВНО ВЪРХУ КОНКУРЕНТНОСТТА НА БЪЛГАРСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

работят с 30% капацитет и по линия на технологичните връзки се очаква да има и други сериозни намаления на производствата.

Допълнителен удар

Очакванията за ръста на цените на БДЖ ще допринесат за допълнителния удар по тези структуроопределящи отрасли. По тази причина бизнесът е скептичен в очакванията си за 2016 г. Данев се позова на данни на Браншовата камара по металургия, информирайки, че „Стомана-Перник“ работи с 30% капацитет. Той съобщава още, че „Аурубис“ се е отказала да инвестира 85 млн. евро в производство на рафинирана мед, когато се увеличи цената на тока. Закрита е „Хелиос-Металург“, която е изцяло семейна фирма.

Непроменени остават намеренията на бизнеса по отношение на инвестиционната активност. Както

и през 2015 г., и през настъпващата 2016-а основен акцент работодателите поставят върху развитието на кадрите и въвеждането на иновации в производството. Спрямо предходната година обаче сериозно се увеличават колебаещите се, които ще изчакат развитието на икономическата среда, за да конкретизират плановете си. Намеренията на бизнеса през 2016 г. са свързани основно с разработването на нови продукти. И със стъпването на нови пазари. Над половината от участниците в анкетата не предвиждат да увеличават кредитната си задлъжнялост, но всеки трети все още не е решил дали ще ползва услугите на банките за финансиране на проектите си. Интересът към ползването на европейски финансов ресурс по линия на проектното финансиране остава непроменен спрямо 2015 г.

Сива зона

Въвеждането на т.нар. данък „уикенд“ ще окаже натиск върху голяма част от бизнеса

да влезе частично в сивата зона, коментира още изпълнителният председател на БСК. Нашето виждане е, че въвеждането на този данък няма да осветли нещата, друг е въпросът, ако такъв данък се налага върху средства на труда, а не толкова за неща, свързани с транспортни услуги и други, коментира Божидар Данев.

Има идеи да се вдигат данъците. Непрекъснато се говори за данък „вредни храни“. Тихомълком се прокарва и данък „уикенд“. Увеличението на винетките е с почти 50 на сто. България е единствената страна, в която се иска винетка за второкласни и третокласни пътища. Тази година са внесени над 300 изменения на законите при 120 дни на парламента. Ние непрекъснато хабим обществената енергия за хрумвания на разни хора. Депутатите са прахосници на общественото време и енергия. От началото на тази година бе увеличена минималната работна заплата. Мога да предскажа, че това ще генерира протести. Не може едни хора, които се подпират на метлите да се изравнят по заплати с тези на библиотекарите. Границата на заплатите се намалява между неграмотните и специализираните работници, коментира Данев. Основните очаквания на участниците в анкетата за 2016 г. могат да бъдат обобщени така: сериозна неяснота за цената на енергоносителите и суровините и достъпа до кредити, умерен оптимизъм за развитието на икономиката, очаквания за тежък административен, фискален и енергиен натиск върху производството. **И**